

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยเงินทุนจำนวนมาก โดยแหล่งที่มาของเงินทุนนั้นมีอยู่ 2 แหล่งคือ แหล่งเงินทุนภายในประเทศ ซึ่งประกอบด้วย การออมภาคครัวเรือน การออมภาคธุรกิจ การออมภาครัฐบาล และการออมภาครัฐวิสาหกิจ และจากแหล่งเงินทุนภายนอกประเทศ ได้แก่ การออมจากต่างประเทศซึ่งภาครัฐได้กู้ยืมมา การได้รับการช่วยเหลือ และการลงทุนจากต่างประเทศ ซึ่งการที่เศรษฐกิจของประเทศจะพัฒนาเติบโตอย่างมั่นคงนั้น จำเป็นต้องอาศัยแหล่งเงินทุนภายในประเทศเป็นสำคัญ การออมจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนการลงทุนที่จะพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้เติบโตอย่างต่อเนื่องและมีเสถียรภาพ ซึ่งหากการออมของประเทศอยู่ในเกณฑ์ต่ำไม่สัมพันธ์กับการลงทุน จะทำให้ประเทศต้องพึ่งพาเงินออมจากต่างประเทศมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ

ประเทศไทยก่อนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 มีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับสูง จากการเริ่มต้นของยุคโลกาภิวัตน์ การเปิดเสรีระหว่างภูมิภาค ก่อให้เกิดการลงทุนในประเทศทุกๆด้าน ทำให้เงินออมภายในประเทศไม่เพียงพอต่อการลงทุนที่มีอยู่ในระดับสูง ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างการออมและการลงทุนในประเทศ ดังจะเห็นได้จากตารางที่ 1 ช่วงก่อนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 นั้นประเทศไทยมีการออมภายในประเทศน้อยกว่าการลงทุนในประเทศมาโดยตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วง 2 ปีก่อนที่จะเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ ได้แก่ ปี 2538 การออมในประเทศ มีจำนวน 1,425.97 พันล้านบาท ขณะที่การลงทุนในประเทศมีความต้องการเงินทุน 1,762.16 พันล้านบาท เกิดช่องว่างการออมและการลงทุนติดลบ 336.19 พันล้านบาท และในปี 2539 การออมในประเทศมีจำนวน 1,557.36 พันล้านบาท (กระทรวงการคลัง, 2548) ขณะที่การลงทุนในประเทศมีความต้องการเงินทุนถึง 1,928.16 พันล้านบาท ซึ่งเป็นความต้องการการลงทุนในประเทศที่สูงที่สุดนับตั้งแต่เปิดเสรีทางการเงิน เกิดช่องว่างการออมและการลงทุนติดลบ 370.81 พันล้านบาท ซึ่งการเกิดช่องว่างการออมและการลงทุนในระดับสูงนี้ ทำให้ประเทศต้องพึ่งพาเงินออมจากต่างประเทศ หรือเงินกู้จากต่างประเทศ มาช่วยให้เงินทุนในประเทศเพียงพอกับ

ความต้องการ แต่การพึ่งพาแหล่งเงินทุนจากต่างประเทศมากเกินไป ก็อาจส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ เช่น ปัญหาการขาดดุลบัญชีเดินสะพัด ซึ่งภาครัฐต้องนำเงินไปชำระหนี้ให้กับต่างประเทศ เมื่อมีหนี้สินสุทธิต่างประเทศสะสมเพิ่มขึ้นติดต่อกันหลายปี ทำให้ก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในปี 2540

ช่วงหลังวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 สถานการณ์การออมและการลงทุนของประเทศเปลี่ยนแปลงไปกล่าวคือ หลังวิกฤตเศรษฐกิจ 2 ปีแรกนั้น ธุรกิจในประเทศประสบปัญหาขาดทุนและปิดกิจการไปเป็นจำนวนมาก ส่วนธุรกิจที่สามารถดำเนินอยู่ได้ต้องอยู่ในภาวะที่กำลังปรับตัวให้หยุด ระมัดระวังในการลงทุน ส่งผลให้การลงทุนในประเทศได้ลดลงอย่างมาก จากที่ปี 2540 มีการลงทุนในประเทศจำนวน 1,593.16 พันล้านบาท ลดลงมาเหลือเพียง 945.97 พันล้านบาท ซึ่งการลงทุนในประเทศลดลงถึง 40 เปอร์เซ็นต์เมื่อเทียบกับปี 2540 ขณะที่การออมในประเทศปรับลดลงไปไม่มาก ทำให้ช่องว่างการออมและการลงทุนกลับมาเป็นบวก หลังจากนั้นเมื่อภาคธุรกิจได้สามารถปรับตัวเองได้แล้ว การลงทุนในประเทศได้กลับมาเพิ่มขึ้นอย่างมากในแต่ละปี จะเห็นจากปี 2545- 2547 การลงทุนในประเทศได้เพิ่มขึ้นจาก 1,297.33 พันล้านบาทในปี 2545 ไปเป็น 1,477.50 พันล้านบาทในปี 2546 และคาดการณ์ว่าในปี 2547 การลงทุนในประเทศจะเพิ่มขึ้นเป็น 1,761.87 พันล้านบาท ส่งผลให้ช่องว่างการออมและการลงทุนเริ่มที่จะแคบลง ซึ่งด้านแนวโน้มการออมและการลงทุนเป็นไปในลักษณะนี้แล้ว ในอนาคตอันใกล้อาจเกิดช่องว่างการออมและการลงทุนกลับมาติดลบอีกครั้งได้ ดังนั้นภาครัฐจึงต้องสนับสนุนส่งเสริมให้มีการเพิ่มระดับการออมในประเทศให้เพียงพอต่อการขยายการลงทุนให้ได้

การออมภาคครัวเรือนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการออมภาคเอกชน เป็นเครื่องมือชี้วัดความมั่งคั่งของเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ เพราะการออมของบุคคลในครัวเรือนจะแสดงถึงผลทางเศรษฐกิจที่ประชาชนได้รับ (อุสาห, 2544) ส่วนการออมของภาคธุรกิจ จะแสดงถึงศักยภาพหรือความสามารถในการทำกำไรของธุรกิจนั้นๆ และการออมของภาครัฐ แสดงถึงศักยภาพของการบริหารจัดการที่รัฐบาลทำให้แก่ประชาชน

ตารางที่ 1-1 แสดงจำนวนเงินลงทุนและจำนวนเงินออมของประเทศไทย

หน่วย : พันล้านบาท

ปี พ.ศ.	การลงทุนในประเทศ ไทย (GDI)	การออมในประเทศ ไทย (GNS)	ช่องว่างระหว่างการ ออมและการลงทุน
2526	276.07	210.05	-66.02
2527	291.22	242.55	-48.67
2528	298.41	257.87	-40.53
2529	293.24	300.12	6.89
2530	362.35	355.48	-6.86
2531	508.35	468.12	-40.23
2532	651.18	586.94	-64.23
2533	902.98	716.68	-186.30
2534	1,073.88	881.53	-192.35
2535	1,131.35	973.81	-157.53
2536	1,266.40	1,107.75	-158.65
2537	1,460.94	1,259.49	-201.45
2538	1,762.16	1,425.97	-336.19
2539	1,928.16	1,557.36	-370.81
2540	1,593.16	1,555.35	-37.82
2541	945.97	1,541.65	595.68
2542	950.61	1,422.30	471.69
2543	1,124.16	1,495.19	371.02
2544	1,237.09	1,509.90	272.81
2545	1,297.33	1,599.48	302.15
2546	1,477.51	1,806.69	329.18
2547p	1,761.87	2,027.68	265.81

ที่มา: สำนักนโยบายการออมและการลงทุน สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง (2548)

หมายเหตุ : p = ค่าประมาณการ

ตารางที่ 1-2 แสดง การออมของประเทศไทย จำแนกตามภาครัฐและภาคเอกชน

หน่วย: พันล้านบาท

ปี พ.ศ.	การออมสุทธิ	การออมสุทธิภาคเอกชน			การออมสุทธิภาครัฐ
		ภาคครัวเรือน	ภาคธุรกิจ	รวม	
2538	1022.77	318.09	257.66	575.75	447.03
2539	1026.41	277.95	252.26	530.21	496.20
2540	933.32	296.99	137.82	434.81	498.51
2541	790.93	470.29	111.32	581.61	209.32
2542	693.79	420.26	90.58	510.84	182.95
2543	819.73	367.83	250.40	618.23	201.50
2544	791.54	274.74	259.95	534.69	256.86
2545	873.26	214.53	270.49	485.02	388.24
2546	1008.92	282.81	267.24	550.05	458.87
2547p	1185.81	324.21	362.03	686.24	499.57

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง. สำนักนโยบายการออมและการลงทุน

หมายเหตุ : การออมสุทธิ เท่ากับ การออมเบื้องต้น หักด้วยค่าเสื่อมราคา

การออมในประเทศซึ่งมีสัดส่วนประมาณ 30 เปอร์เซ็นต์ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) (กระทรวงการคลัง, 2548) เมื่อพิจารณาตามตารางที่ 1-2 การออมของประเทศไทย ณ ราคาปัจจุบัน จะเห็นว่า การออมภาคเอกชนนั้นมีความสำคัญมากกว่า การออมของภาครัฐ ซึ่งจำนวนเงินของการออมภาคเอกชนนั้นมีมากกว่าการออมของภาครัฐแทบจะทุกปี ยกเว้นปีที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจปี 40 และเมื่อพิจารณาการออมภาคเอกชนนั้น การออมภาคครัวเรือนมีจำนวนมากกว่าการออมภาคธุรกิจ ในปีก่อนและหลังจากเกิดวิกฤตเศรษฐกิจปี 40 ซึ่งการที่จำนวนเงินออมภาคครัวเรือนที่มีอยู่ในระดับสูงนี้ มีส่วนที่ช่วยให้เศรษฐกิจของประเทศสามารถฟื้นตัวได้เร็วหลังจากเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ แต่ในระยะหลังนั้นการออมภาคครัวเรือนซึ่งเป็นเครื่องมือชี้วัดเศรษฐกิจของประเทศได้มีแนวโน้มที่จะลดลง ซึ่งเป็นการส่งสัญญาณเตือนถึงผลของเศรษฐกิจของประเทศที่ประชาชนได้รับเริ่มมีปัญหา ซึ่งส่วนหนึ่งอาจเป็นผลจากการที่ครัวเรือนมีภาระหนี้สินเพิ่มมากขึ้น ทำให้เป็นภาระในการผ่อนชำระดอกเบี้ยและเงินต้น ดังที่จะเห็นได้จากตารางที่ 1-3

ตารางที่ 1-3 แสดงหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน จำแนกตามภาค

หน่วย: บาท

หนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน	ปี พ.ศ.					
	2541	2542	2543	2544	2545	2547
- ทั้งประเทศ	69,674	71,713	68,405	68,279	82,485	104,571
- กรุงเทพฯ ¹	131,740	115,711	126,527	133,660	157,730	155,622
- ภาคกลาง ²	64,887	63,407	69,579	62,555	76,278	115,184
- ภาคเหนือ	58,682	73,013	56,199	63,977	57,535	94,893
- ภาค ต/อ เชียงเหนือ	56,011	60,329	52,494	47,549	66,034	83,278
- ภาคใต้	53,685	57,123	54,136	54,250	76,124	92,126

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ

หมายเหตุ 1 : รวมจังหวัดนนทบุรี ปทุมธานีและสมุทรปราการ

2 : ไม่รวมกรุงเทพมหานคร นนทบุรี และสมุทรปราการ

จากตารางที่ 1-3 จะเห็นได้ว่าหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนได้เพิ่มขึ้นอย่างมาก จากในปี พ.ศ.2544 หนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปีมีจำนวน 68,279 บาท เพิ่มขึ้นเป็น 104,571 บาทในปี 2547 ซึ่งเพิ่มขึ้นถึง 50 เปอร์เซ็นต์เมื่อเทียบกับปี 2544 ซึ่งเมื่อพิจารณารายภาคนั้นเห็นว่า หนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนของทุกภาคของประเทศได้เพิ่มขึ้นโดยจำแนกได้เป็น ภาคกลาง หนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนเพิ่มขึ้น 84 เปอร์เซ็นต์ ภาคเหนือ หนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนเพิ่มขึ้น 48 เปอร์เซ็นต์ ภาคตะวันออก เชียงเหนือ หนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนเพิ่มขึ้น 75 เปอร์เซ็นต์ และภาคใต้ หนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนเพิ่มขึ้น 70 เปอร์เซ็นต์ จะเห็นว่าหนี้สินของครัวเรือนได้เพิ่มขึ้นน่าจะส่งผลกระทบต่อการออมของครัวเรือน

จังหวัดเชียงใหม่เป็นเมืองศูนย์กลางการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นเมืองเศรษฐกิจขนาดใหญ่ซึ่งเป็นแหล่งระดมเงินทุนของพื้นที่ภาคเหนือตอนบน โดยที่มีปริมาณเงินฝากในธนาคารพาณิชย์มากที่สุดเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่นในภาคเหนือตอนบน แต่ในขณะที่ภายในจังหวัดเชียงใหม่มีปริมาณเงินฝากที่แตกต่างกันในเขตเมืองและเขตชนบท โดยที่ปริมาณเงินฝากทั้งหมดในจังหวัดเชียงใหม่ มีจำนวน 81,985.90 ล้านบาท (สำนักงานสถิติจังหวัดเชียงใหม่, 2545) โดยที่ปริมาณเงินฝากส่วนใหญ่จะอยู่ในเขตเมือง เนื่องจากความเหลื่อมล้ำกันในรายได้ ประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองมีรายได้ที่ดีกว่าในเขตชนบท แต่ในอีกนัยหนึ่งประชากรในเขตเมืองก็มีหนี้สินมากกว่าประชากรในเขตชนบทเช่นเดียวกัน ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ จึงเน้นที่จะศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการออมภาคครัวเรือนใน

เขตเมืองและเขตชนบท จังหวัดเชียงใหม่ โดยนำปัจจัยด้านหนี้สินเข้ามาวิเคราะห์ร่วมกับปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมอื่นๆด้วย นอกจากนี้การศึกษาครั้งนี้ได้ศึกษาถึงรูปแบบของการออมภาคครัวเรือนในเขตเมืองและเขตชนบท จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้ทราบถึงรูปแบบการออมของแต่ละกลุ่ม เพื่อที่จะเป็นแนวทางแก่ภาครัฐที่จะสนับสนุนส่งเสริมการออมให้ตรงกับความต้องการของประชากร เพื่อเพิ่มระดับการออมภาคครัวเรือนของประเทศให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เพื่อเป็นแหล่งระดมเงินทุนที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาประเทศต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยสำคัญทางเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นตัวกำหนดการออมภาคครัวเรือนในเขตเมืองและเขตชนบทในจังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษารูปแบบการออมภาคครัวเรือนในเขตเมืองและเขตชนบทในจังหวัดเชียงใหม่

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดการออมภาคครัวเรือนในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อที่จะเป็นข้อมูลแก่ภาครัฐในการกำหนดแนวทางส่งเสริมการออมภาคครัวเรือนในประเทศให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เพื่อเป็นแหล่งระดมเงินทุนที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาประเทศต่อไป

1.4 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ จำกัดขอบเขตการศึกษาด้านประชากร โดยทำการศึกษาคครัวเรือนในจังหวัดเชียงใหม่จำนวน 400 ครัวเรือน และศึกษาถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่ใช้เป็นตัวกำหนดการออมภาคครัวเรือนในจังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ รายได้จากการทำงานของครัวเรือน รายได้จากทรัพย์สินของครัวเรือน ทรัพย์สินทั้งสิ้นของครัวเรือน หนี้สินทั้งสิ้นของครัวเรือน อายุของหัวหน้าครัวเรือน จำนวนสมาชิกครัวเรือนที่อยู่ในวัยพึ่งพิง ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน

1.5 นิยามศัพท์

ครัวเรือน หมายถึง บุคคลตั้งแต่ 1 คนขึ้นไปที่อยู่ร่วมกันและบริโภคปัจจัยสี่ร่วมกัน โดยบุคคลเหล่านี้อาจจะเป็นสามี ภรรยา หรือบุคคลที่มีความสัมพันธ์ทางสายโลหิต หรือ อาศัยอยู่ร่วมกันและมีการยกย่องบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นหัวหน้าครัวเรือน

สมาชิกของครัวเรือน หมายถึง บุคคลซึ่งอาศัยอยู่เป็นประจำในครัวเรือน รวมทั้งบุคคลที่ เคยอาศัยในครัวเรือนแต่ได้จากไปอยู่ที่อื่นชั่วคราว โดยที่ไม่มีวัตถุประสงค์ที่จะไปอยู่ประจำที่อื่น

หัวหน้าครัวเรือน หมายถึง บุคคลผู้ซึ่งเป็นที่ยอมรับนับถือของสมาชิกอื่นในครัวเรือน โดยยกย่องให้เป็นหัวหน้าหรือผู้นำครอบครัว โดยที่อาจเป็นผู้รับผิดชอบทางการเงินหรือไม่ก็ตาม

จำนวนผู้พึ่งพิง หมายถึง จำนวนผู้ที่ไม่มียาได้ในครัวเรือน ซึ่งเป็นภาระแก่ครัวเรือนในอันที่จะให้ความอุปการะเลี้ยงดู

หนี้สินของครัวเรือน หมายถึง เงินกู้ยืมที่ค้างชำระทั้งจากสถาบันการเงินและบุคคล และเงินค้างชำระจากการซื้อสินค้าชำระเงินผ่อน การจำนำหรือจำนอง

การออมของครัวเรือน หมายถึง รายได้สุทธิส่วนที่เหลือจากค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคของครัวเรือน กล่าวคือ รายได้สุทธิหักด้วยค่าใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภค โดยที่การออมของครัวเรือนนั้นอาจอยู่ในรูปสินทรัพย์ทางการเงินหรือสินทรัพย์ถาวรที่แท้จริงของครัวเรือน

รายได้ของครัวเรือน หมายถึง รายได้ของสมาชิกคนใดคนหนึ่งหรือหลายคนในครัวเรือนรวมกัน อาจเป็นเงินหรือสิ่งของที่ครัวเรือนได้รับมาจากการทำงาน

ทรัพย์สินสุทธิของครัวเรือน หมายถึง ทรัพย์สินที่กลุ่มครัวเรือนถือครองอยู่โดยหักหนี้สินแล้ว หรือไม่มีภาระที่ต้องชำระ

อสังหาริมทรัพย์ หมายถึง ที่ดิน ทรัพย์สินอันติดกับที่ดินหรือประกอบเป็นอันเดียวกันกับที่ดิน รวมทั้งสิทธิทั้งหลายอันเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ที่ดินด้วย

สังหาริมทรัพย์ หมายถึง ทรัพย์สินที่สามารถเคลื่อนที่ได้ เช่น รถยนต์ รถจักรยานยนต์ เครื่องใช้ไฟฟ้าต่างๆ เป็นต้น

Copyright © by Chiang Mai University

All rights reserved